

Godsmagasinet i Reftele

Dokumentation av magasinet, Ölme stad 2:12
Reftele socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län

Godsmagasinet i Reftele

Dokumentation av magasinet, Ölmsstad 2:12
Reftele socken, Gislaveds kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 139/2018

Rapport och foto: Britt-Marie Börjesgård
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2018

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte.....	5
Historik.....	5
Banan.....	5
Byggnader.....	6
Beskrivning.....	7
Området.....	7
Byggnaden.....	8
Exteriör.....	8
Interiör.....	9
Värdering.....	15
Sammanfattning.....	16
Administrativa uppgifter.....	16
Arkiv.....	16
Referenser på webben.....	16
Tryckta källor och litteratur.....	16

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Jönköpings läns museum har på uppdrag av Gislaveds kommun dokumenterat godsmagasinet i Reftele. Dokumentationen utfördes under juni månad 2018 och av antikvarie Britt-Marie Börjesgård.

Syfte

Syftet var att dokumentera och beskriva byggnaden och dess kulturhistoriska värden inför en tänkt framtida försäljning.

Historik

Banan

För att förbinda Halmstad med Södra stambanan togs i slutet av 1860-talet initiativ till att bilda Halmstad–Jönköpings Jernvägsaktiebolag. (Södra stambanan gick ursprungligen Malmö–Jönköping–Falköping). Bolaget bildades i januari 1872 och fick sin koncession senare under året. Arbetena inleddes 1873 och samma år togs beslut att Nässjö skulle bli slutpunkt istället för Jönköping. Bandelen Halmstad–Värnamo färdigställdes och invigdes 1877. Hela sträckan stod klar och invigdes för trafik i december 1882. Efter diverse ekonomiska problem tvingades bolaget i konkurs och det nya bolaget Halmstad–Nässjö Jernvägs AB, HNJ, bildades 1885.

Ett sidospår med sträckningen Reftele – Gislaved invigdes 1901. Att också bygga en nordvästlig linje hade ingått i järnvägsbolagets tidiga visioner. Man hade planer på en bana Smålandsstenar – Rävlanda alternativt Reftele – Rävlanda, men då Borås – Alvesta järnväg, BAJ, fick koncession för sin stäckning föll frågan och det blev bara en kortare bibana till Gislaved som kom att byggas.

År 1945 förstatligades HJN Halmstad – Nässjö järnvägar. SJ fortsatte till en början trafiken i ungefär samma utsträckning. Persontrafiken på sidobanan Reftele – Gislaved lades ned i början på 1960-talet. På huvudbanan är persontrafiken fortsatt i drift. Den 30 september 1991 upphörde godstrafiken på sträckan Reftele – Anderstorp. Gislaveds kommun köpte godsmagasinet av Jernhusen Fastigheter AB i december 2006.

Ett vykort över stationen i Reftele med stationsbyggnaden i förgrunden och godsmagasinet i bakgrunden. Bilden som anges vara tagen cirka 1927 är hämtad från Järnvägmuseets bildportal, Jvm.KCAC17740.

Byggnader

I samband med byggandet av banan uppfördes också hus för trafiken i form av stationshus och godsmagasin. I en protokollsan-teckning från revisorerna 1884 anges flera av byggnaderna ha varit relativt enkelt uppförda.

Stationen i Reftele, eller Ölmestad som den ursprungligen hette, beskrevs så här: *Stationshuset otillräckligt stort; godsmagasinet för litet och illa uppfördt så att det icke lemnar nödigt skydd mot oväder och inbrott.*

I minnesskriften över HNJ från 1950 anges att ett nytt stationshus uppfördes 1901 i samband med att banan Reftele–Gislaved byggdes, då även bangården utvidgades. Stationshuset ombyggdes 1938 enligt samma källa. I den kulturhistoriska inventeringen över Gislaveds kommun, publicerad 1981, anges att stationshuset uppfördes 1876 och tillbyggdes omkring år 1900 med en väntsal i öster. Det är förmodligen uppgifter gällande tillbyggnaden som avses i HNJs jubileumbok, då det i Järnvägmuseets digitala arkiv finns ett fotografi över stationshuset, daterat 1886 och som visar stationsbyggnaden före tillbyggnaden uppfördes.

Vad gäller godsmagasinet kan man anta att det uppfördes i samband med att bibanan till Gislaved anlades och spårområdet utvidgades 1901. Godsmagasinet är snarlikt magasinet i Smålandsstenar som uppfördes 1903 i samband med att stationen där återuppfördes efter en brand. Magasinet i Smålandsstenar är dock något större, då det har tre lastportar på långsidan.

Vad gäller andra referenser till eventuella bevarade magasin längs linjen eller möjlig arkitekt har inte funnits utrymme att utreda då uppdragets begränsade tid har inte medgivit någon tid för djupare arkivsökningar.

Godsmagasinet med spårområdet i förgrunden. Bilden visar det omfattande spårområdet och anges vara tagen omkring 1930. Den är hämtad från Järnvägmuseets bildportal, Jvm.KBEO1150. Foto: A. Härenstam.

Reftele station 1989, medan den fortfarande var bemannad. Foto: Marcus Tellerup.

Beskrivning

Området

Järnvägsstationen i Reftele ligger naturligt centralt i samhället, då orten har etablerats kring järnvägen. Eftersom banan är i drift utgör stationsområdet alltså en välbesökt samlingsplats. Godsmagasinet ligger öster om stationsbyggnaden, som numera är privatbostad, parallellt med järnvägsspåret. En busskur har uppförts vid gatan söder om godsmagasinet och i anslutning till det tidigare lastområdet.

Numera är spåret närmast godsmagasinet och stationen borttaget. Foto juni 2018.

Om man jämför bilderna från olika tider är byggnaden i stort sig lik, dock har målningen av fönster och snickerier förändrats. På den äldsta bilden är fönsterbågarna mörka med vitmålade foder och andra snickerier. På fotografiet från 1980-talet är fönstren rödfärgade och snickerierna förenklade. Numera är fönstren blåmålade.

Byggnadens indelning med expedition i väster och magasin i öster är även läsbar exteriört, då fönstren sitter lägre i väster och panelen följer den lägre golvnivån i den delen. Laskajen på byggnadens sydsida utgjorde in- och utlastning för tyngre gods. Trappan i anslutning till lastkajen saknas, annars är godsmagasinet i stort helt intakt. Spår i muren visar trappans tidigare lopp.

Byggnaden

Exteriör

Godsmagasinet är uppfört i en regelkonstruktion av trä. Byggnaden är rödfärgad och klädd med liggande fasspontpanel på långsidorna, närmast under takfoten är panelen stående med spetsade kortändar och gavlarna är klädda med lockläktpanel. Sadeltaket är täckt av sinuskorrugerade eternitskivor. På det södra takfallet finns en skorsten av tegel, murad med en markerad bas och krona. Takfoten är kraftigt utspringande och taktassarna stöds av konsoler. Takfoten har genom sin utformning utgjort ett enkelt väderskydd över lastbryggan i söder respektive lastkajen åt norr.

På respektive långsida finns två par dubbla lastportar och i väster en dörr in till byggnadens kontorsdel. Portarna är klädda med smalare liggande fasspontpanel, utsidan är blåmålad. Färgen är kritad så den upplevs vara blågrå. På västra gaveln mot stationsbyggnaden ligger expeditionslokalen, den nås genom en dörr klädd med karosseripanel. Dörren har ett överljus. Det smalare öppningsbara sidopartiet har på utsidan lagats med vitmålad stående ohyvlad panel. Fönstren är småspröjsade. På den västra gaveln finns två stora fönster, placerade över varandra, det övre fönstret är dolt bakom en plywoodskiva. I magasinssdelen av byggnaden sitter fönstren högt, i princip i linje med portarnas överljus. Vid den östra väggen finns ett cykelställ under ett enkelt skärmtak.

Interiör

Från ingången i väster kommer man in i expeditjonslokalen. Expeditionen ligger i princip i marknivå med ett lågt steg in. Golvet är gjutet med en kantlist av metall i steget. Väggarna är klädda med en stående pärlspontpanel, förutom den nedre delen av väggarna åt väster respektive norr som är beklädda med liggande panel som en avslutning mot den gjutna sockeln. Även taket är klätt med pärlspontpanel utom ett parti i öster som är ersatt med en fasspantpanel. Väggar och tak är målade i en enhetlig ljus grå kulör (ungefär NCS S 2502-Y), den avvikande väggbeklädnaden i öster är dock målade i en mörkare grå ton. Den fasta inredningen är struken i en mörkgråkulör. (blågrågrön ungefär NCS S 5502-G).

Till höger innanför dörren sitter ett äldre elskåp. En gjuten trappa leder in till magasinet och vid vilplanet till denna finns vid den norra väggen en platsbyggd gråmålad pulpet. Vid pulpeten finns äldre bevarade anslag och handskrivna tåginformation, i dess lådor finns vidare fraktlappar för olika typer av gods och andra blanketter från tiden då byggnaden var i drift. Det nu förspikade fönstret framför pulpeten gav tidigare överblick över spårområdet. Flera rutor i innerbågen saknas.

Vid sidan om trappan, på ett lågt podium står en golvvåg från Lindells vågfabrik i Jönköping av typ 11407. Vågen som är fullt funktionsduglig, väger upp till 250 kg. Längs väggarna i öster och väster står öppna omålade platsbyggda hyllor.

I dörröppningen in till magasinet sitter en spegeldörr med glasat överparti. I sydöstra hörnet finns en vitmenad murstock med en nisch efter tidigare kamin. Hålen för rökkanalerna är igenputsade. På den norra väggen i anslutning till trappan samt innanför dörren på den västra väggen sitter två plåtinklädda flänsradiatorer.

I söder finns ett litet separat personalutrymme som inrymmer tre klädskåp av plåt samt ett skrivbord. Väggarna är klädda med masonite.

Personalutrymmet med dess klädskåp. Rummet härbergerar också lite annat material utan direkt koppling till byggnaden.

Bevarade anslag och blanketter bidrar till byggnadens autenticitet och förståelsen och upplevelsen av den gångna verksamheten. Enkla med betydelsbärande föremål som förstärker den tidskapsel som byggnaden utgör.

Till vänster i bild, på golvet mellan portarna kan man ana de gulmålade fackmarkeringarna.

Portarna reglas från insidan med enkla smidesbeslag.

Magasinsdelen är cirka 17,5 x 8 meter. Väggarna är oisolerade och träpanelen är omålad invändigt. Den synliga takbotten består av smal pärlspontpanel. De triangelformade takstolarna vilar på hammarbandet. I princip vid varannan stolpe finns en förstävning i form av plank på vardera sidan av stolpen/takstolen.

Magasinshallen har fyra dubbla lastportar, två portar vetter åt spåren i norr och två mot gatan i söder. Portarna löper på vägghängda skenor och de låses på insidan med enkla smidesklinkor. Golvet är gjutet. På norra sidan av golvet finns gulmålade fackmar-

keringar. Det finns två träluckor i det gjutna golvet för övervakning och kontroll av de mekaniska växlar som löper under golvet. Den i öster är öppningsbar medan den i väster är igenspikad.

I söder, i anslutning till den östra lastporten finns en i golvet nedsänkt våg. Vågen väger laster upp till 1000 kg och är tillverkad vid Lindells vågfabrik i Jönköping. Bredvid vågen, mot den södra väggen finns en liten väggfast expeditionspulpet. Belysningen i lokalen är i form av takhängda äldre armaturer av industrikaraktär. Det är genomgående samma typ av armaturer i hela byggnaden.

Vid västväggen mot expeditionen och mot den norra väggen finns flera platsbyggda skåp med enkla brädhyllor. I väster över expeditionssdelen finns ett loft som nås via en brant trappa. Vid sidan om trappan löper murstocken till kaminen i expeditionen. Lokalen får dagsljus via de på långsidorna högt sittande smala fönstren och större småspröjsade fönster på gavlarna. Fönstret åt väster är dolt bakom en skiva.

Den väggfasta skrivpulpeten vid golvvågen. Notera att pennan sitter kvar i sin spiral.

Trappan upp till loftet. Bakom trappan och vid sidan om dörren in till kontoret skymtar de platsbyggda skåpen. Muren i förgrunden utgjorde den enda värmekällan i rummet.

De takhängda armaturerna är av industrikaraktär och troligen från 1930-talet.

Vid en undersökning av väggarna noterades att det står 1925 målat med röd färg på norra väggen. På den på östra väggen sitter brädor för två enkla fack med texten "Mörklägningsplattor för fgm och lgm" respektive "Mörklägningsplattor" noterad. På den södra väggen sitter en handskriven skylt *Davidssons Eftr* och en bräda är märkt *Stationshusets Tjänstelokaler*.

Davidssons Eftr tillhörde troligen ett av de företag som regelmässigt mottog fraktgods och därför hade en egen ficka i magasinet.

På brädan som skapar ett enkelt fack står att läsa *Mörklägningsplattor*. Plattorna användes under andra världskriget för att täcka för fönstren.

Värdering

Godsmagasinet i Reftele är en till synes enkel byggnad men magasinet är påfallande oförändrat och står som ett äreminne över en svunnen järnvägsepok. Magasinet utgör en del av den samlade järnvägsmiljön tillsammans med stationshuset och spårområdet. De båda välbevarade byggnaderna förstärker varandras kulturhistoriska värden och den pågående järnvägstrafiken gör att de dessutom finns i en levande kontext.

Godsmagasinet är bevarat både i dess yttre och inre. Fasta och lösa inventarier är bevarade, vilket bidrar till att ytterligare förstärka byggnadens autenticitet och kulturhistoriska värde. De lösa inventarierna i form av skrivna anslag, noteringar och blanketter är enkla föremål men de ger ett värdefullt historiskt djup. De förmedlar järnvägshistoria och lokalhistoria, det är ett stycke svensk modern historia i det lilla formatet.

Dokumentationen är beställd inför en kommande försäljning. För att skydda byggnadens kulturhistoriska värden bör kommunen prioritera en köpare som kan tänka sig bevara lokalen i dess ursprungliga skick, att ta hand om fasta och lösa inventarier samt återställa skadade detaljer så som det temporärt lagade sidopartiet av dörren och söderslagna fönsterrutor.

Byggnaden omfattas utifrån sina kulturhistoriska värden av vissa varsamhetskrav. Plan- och bygglagen reglerar frågor vad gäller bland annat underhåll (PBL 8 kap 14§), ändring (PBL 8 kap 17§), förbud mot förvanskning (PBL 8 kap 34§). En huvudregel är att underhåll ska anpassas till byggnadens historia och kulturhistoriska värde.

Några karaktärsdrag att ta särskild hänsyn till vid framtida bygglovshantering och förvaltning:

- tak- och fasadmaterial, färgtyp och kulör
- det kraftiga takutsprånget
- fönstrens och portarnas utformning och placering
- lastbryggorna på respektive långsida
- fasta inventarier

Skjutportarna glider på skenor.

Sammanfattning

Länsmuseet har på uppdrag av Gislaveds kommun dokumenterat godsmagasinet i Reftele. Magasinet, som troligen är uppfört omkring år 1900, är mycket välbevarat både i dess yttre och inre. Magasinet utgör en del av den samlade järnvägsmiljön tillsammans med stationshuset och spårområdet.

Att både fasta och lösa inventarier så som pulpeter, vågar, fraktlappar och handskrivna skyltar från brukstiden finns kvar i lokalen förstärker byggnadens kulturhistoriska värde och förmedlar ett historiskt djup.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:.....	139/2018
Fastighetsägare:.....	Gislaveds kommun
Dokumentation:.....	Britt-Marie Börjesgård
Rapportansvarig:.....	Britt-Marie Börjesgård
Rapportgranskning:.....	Anders Franzén
Län:.....	Jönköpings län
Kommun:.....	Gislaveds kommun
Socken:.....	Reftele socken
Fastighetsbeteckning:.....	Ölmestad 2:12

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Referenser på webben

www.bangardar.se/kartor

www.historiskt.nu, www.historiskt.nu/bandata

www.samlingsportalen.se (bilder tillhörande Järnvägsmuseet i Gävle)

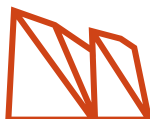
www.jarnvag.net

Tryckta källor och litteratur

William-Olsson, William, Fries, Per. 1950. *Halmstad Nässjö järnvägar och näringslivet i deras trafikområde*. Halmstad.

Jönköpings läns museum. 1981. *Kulturhistorisk utredning och bevarandeförslag för Gislaveds kommun*. Gislaved.

Jönköpings läns museum har på uppdrag av Gislaveds kommun dokumenterat godsmagasinet i Reftele. Magasinet uppfördes av Halmstad–Nässjö Järnvägsaktiebolag HNJ omkring år 1900.

Byggnadsvårdsrapport 2018:23
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM